

Nyt fra historisk Videnskab.

Den 22. maj 1951 døde professor Axel Nielsen, mindre end et halvt aar efter at han som 70-aarig havde taget afsked fra Københavns universitet. Det var som nationaløkonom han kom til at yde sin største indsats, ved Universitetet som en klar og tanke- rig lærer, især i pengeteori og bankpolitik, men ogsaa i sociologi og økonomisk historie, i det offentlige liv som en vaagen og myn- dig kritiker af vort pengevæsen og praktisk som mangeaarigt medlem af Nationalbankens repræsentantskab og bestyrelse. Men af væsen og tilbøjelighed var A. N. nok saa meget humanist, og det var den økonomiske historie, der holdt ham fangen gennem hele livet, og det bliver vel som historiker hans navn vil mindes længst.

De meget produktive ungdomsaar før professoratet i 1911 var helt opfyldt af denne interesse. Guldmedaljeafhandlingen fra 1906 om prisudviklingen i Danmark 1650—1750 (*Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*) og endnu mere afhandlingen »Specier, Kroner og Kurant 1671—1726«, der to aar senere skaffede ham den statsvidenskabelige doktorgrad, viste A. N. som den modne videnskabsmand; lige kyndig i sin kildeforskning som indsigt- fuld i sine vurderinger gav han her den første indtrængende ana- lyse af inflationens væsen, der siden blev et af hovedtemaerne i hans nationaløkonomi. Hans næste arbejde, »Den tyske Kameral- videnskabs Opstaaen i det 17. Aarhundrede« (dansk og tysk udgave i 1911), der var resultatet af en lang og frugtbar studierejse, viser os tillige bredden i hans videnskabelige dannelse, idéhistorikeren, idet han bag de minutiøse kildestudier og tekstanalyser opsporer forbindelsen bagud til humanismens teoretikere og den klassiske samfundsteori og sammenhængen med samtidens hele filosofiske frigørelse. Kun skade, at han ikke havde valgt et emne med større perspektiver.

Professoratet medførte en lang pause i det egentlige historiske forfatterskab, men hovedværket fra denne periode, »Bankpolitik«

I—II (1923—30), dokumenterer udførligt, at det historiske perspektiv er nødvendigt for at forstaa de eksisterende bankformer. Saa snart nye lærestole havde aflastet ham fra en del af pligterne ved Universitetet, stod A. N. parat til at overtage en lederstilling indenfor dansk økonomisk historie. Redaktionen af »Handbuch der Wirtschaftsgeschichte« havde udset ham til redaktør for »Dänische Wirtschaftsgeschichte«, der udkom i 1933. I denne trods store mangler og ufuldkommenheder højst værdifulde første oversigt over landets økonomiske historie skrev A. N. selv om tiden efter 1840. Fint komponeret om udviklingen fra kreditorstat til debitorstat som det afgørende kardinalpunkt og med landbrugets konjunkturer som den bestemmende faktor gav han en kyndig og velafbalanceret karakteristik af byerhvervenes og den økonomiske politiks udvikling frem til 1914. Derved blev hans eget afsnit det bedste i indhold og form. I de følgende aar fordybede han sig i dansk haandværks og industris historie og overtog i 1937 for det nyoprettede Otto Mønstedts fond redaktionen af »Den danske Industris Historie«, der udkom i aarene 1943—44. I et mægtigt dobbeltbind fremstillede han selv udviklingen 1820—70, stofmættet og noget tungt, men med den indlevede forskers sans for den begyndende industrialismes vanskelige vilkaar og krogede veje, for samspillet med de øvrige erhverv og afhængigheden af hele den økonomiske udvikling. I sine sidste aar, i pavserne mellem alvorlig sygdom, var han levende optaget af haandværkets, specielt lavenes historie, men hans otium blev for kort til at faa noget arbejde færdigt, ligesom hans planer om en fuldførelse af industrihistorien med et bind om tiden efter 1870 blev uden resultat. Nævnes bør ogsaa »Det statsvidenskabelige Studium i Danmark før 1848« (1948), der giver en livfuld fremstilling af disciplinens langsomme fødsel og skiftende asyler før selvstændiggørelsen.

Med stor elskværdighed og hjælpsomhed bag en noget mut og afmaalt ydre fremtræden, en egen tør humor og ironi bag et genert smil og med faste og gennemtænkte meninger bag forsigtige, noget tøvende fremførte ord maatte hans stilfærdige, men meget positive personlighed naturligt øve stor indflydelse paa studenter og andre, der kom i berøring med ham. Han har præget den følgende generation af økonomer stærkt, men beklageligt nok ikke formaet at indpode den meget af hans egen dybe forstaaelse af værdien i det historiske fundament.

Aksel E. Christensen.